

13. Онуфрійчук К. Історіографія вивчення міської весільної обрядовості в Україні (50–80-ті роки ХХ століття) / К. Онуфрійчук // Народна творчість та етнологія. – К., 2015. – № 2. – С. 93–103.
14. Пенькова О. Б. Історія створення та основні напрямки діяльності комісій по радянських традиціях, святах та обрядовості в Донбасі (1960-і – сер. 1980-х рр.) / О. Б. Пенькова // Нові сторінки історії Донбасу : зб. ст. – Донецьк : ДонНУ, 2006. – Кн.12. – С.143–154.
15. Політичні протести й інакостановлення в Україні (1960–1990) : док. і матеріали / [упор. В. М. Даниленко]. – К. : Смолоскип, 2013. – 736 с.
16. Тевікова О. Обрядовість населення України періоду хрущовської «відлиги» (1953–1964 рр.) / О. Тевікова // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. – Запоріжжя : ЗНУ, 2012. – Вип. XXXIV. – С.101–105.

Киндрачук Надежда. Советская обрядность как средство воплощения в жизнь политики денационализации украинцев в УССР в течение 60–70-х гг. ХХ в. В статье исследуются сущность, процесс создания и искусственное введение новой советской обрядности как средства проведения в жизнь политики денационализации украинцев в УССР в течение 60–70-х гг. ХХ в., охарактеризована трансформация религиозных ритуалов в атеистические, освещены проблемы ее восприятия представителями титульной нации Украины, показано противостояние советской и украинской национальной идентичности в означенный период. Новая советская обрядность отвечала идейным принципам коммунизма, политике и идеологии тоталитарного государства, стала альтернативой традиционных для украинцев религиозных обычаев и ритуалов. Главная цель советских обрядов – воспитание «нового советского человека», лишённого религиозных убеждений, с новыми взглядами, ценностями, нормами поведения, которые лишали украинцев ощущения исторических, культурных и духовных корней, пренебрегали ихними национальными интересами и становились средством борьбы с «украинским буржуазным национализмом».

Ключевые слова: советская обрядность, коммунистическая идеология, атеизм, тоталитарное государство, культура, украинцы, денационализация, национальное сознание.

Nadia Kindrachuk. The Soviet Ritualism as a Means of Implementing the Policy of Ukrainians' Denationalization in the Ukrainian SSR in the 60's and 70's of the XXth Century. The article deals with the essence, the process of creation and the artificial introduction of the new Soviet ritualism as a means of implementing the policy of Ukrainians' denationalization in the Ukrainian SSR in the 60s and 70s of the XXth century. The author describes the transformation of religious rituals into atheistic ones, analyzes the issue of their perception by Ukrainians as a title nation. The opposition between the Soviet and Ukrainian national identity in the outlined period has been shown. The new Soviet ritualism met ideological principles of communism, policy and ideology of a totalitarian state and became an alternative to traditional Ukrainian religious rites and customs. The main goal of Soviet rites was upbringing of «the new Soviet man» without religious beliefs, with new ideas, values, norms of behaviour. These rites deprived Ukrainians of their historical, cultural and spiritual values, ignored their national interests and became a weapon against «the Ukrainian bourgeois nationalism».

Key words: Soviet ritualism, communist ideology, atheism, totalitarian state, culture, Ukrainians, denationalization, national consciousness.

УДК 323.15(438)(161.2)

Генріх Стронський

За згодою й незгодою Клію. Про співробітництво польських та українських істориків у 1991–2015 рр.

У статті досліджено основні форми й напрями співробітництва між українськими та польськими істориками в 1991–2015 рр. В історичному минулому є немало подій, фактів, які по-різному сприймаються та оцінюються сучасним поколінням. Існує суспільна потреба в нових політичних умовах виробити нові підходи та концепції минулого, переглянути чи відректися від попередніх заідеологізованих оцінок і поглядів. Виокремлено чинники й особливості, що впливали та продовжують впливати на історичну пам'ять сусідніх народів, проаналізовано еволюцію в підходах українських і польських учених до оцінки історії.

Ключові слова: співробітництво, історична наука, історики, Україна, Республіка Польща.

© Стронський Г., 2016

Постановка наукової проблеми та її значення. Особливе місце в сучасних відносинах між Україною й Республікою Польща займає співробітництво в галузі історичної науки. Це, передусім, диктувалося потребою після падіння комунізму, розпаду СРСР і проголошення незалежності України зробити розрахунок на полі історичної пам'яті поміж нашими народами та їхніми відносинами. Так уже повелося, що між народами-сусідами, й це не лише українцями й поляками, зазвичай відбувалися різні події – як позитивні, так і негативні. Нанесені сусідам кривди мають здатність надовго зафіксуватись у суспільній свідомості та, що важливо, тривалий час негативно впливати на взаємні реляції, збуджувати ворожість, упередження, ненависть на роки й століття вперед. І навпаки – прояви спільних героїчних діянь, взаємодопомоги, що були в минулому, слугують у нових умовах основою добросусідства, зближення, взаєморозуміння.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Так склалося в історичному минулому, що між поляками й українцями було по-різному. Наші народи жили завжди поруч, входили до складу одних і тих самих держав, тісно переплітались у різних галузях життя. У нашому історичному минулому існує немало подій, фактів, які по-різному сприймаються та оцінюються сучасними поколіннями. Існує суспільна потреба в таких політичних умовах виробити нові підходи й концепти минулого, переглянути чи відректися від попередніх заідеологізованих оцінок і поглядів.

В обох країнах на порядку денному гостро постали справи проведення декомунізації нашого суспільного життя, повернення справжньої національної історії, її героїв тощо. Важливим стало також заповнення «білих плям» – замовчуваних чи перекручених тем у роки компартійної диктатури.

Надважливим, особливо для України, стало включення історичної нарації в процес державо- та націєтворення.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Польська історична наука менше залежала від політичного режиму та ідеологічного диктату комуністів, користувалася відносною вольністю й незалежністю. У 80-ті роки, наприклад, учені могли видавати свої праці у т. зв. «другому оббігу» – формально підпільно, а фактично при тихому потуранні влади. Університетські й академічні історики нерідко виїжджали на Захід, без перешкод знайомилися з надбанням світової історіографії та її трендів, часто публікували там результати свої досліджень. Важливе контактування з еміграційними істориками, яких було немало. Варто згадати, наприклад, професора Пйотра Вандича й видання «Історичних зошитів» паризької «Культури», яку створив та очолив Єжи Гедройць. До речі, тут нерідко друкувались і еміграційні українські історики [1, с. 321–333]. Звичайно, українські науковці довго не мали найменших можливостей контактувати із зарубіжними колегами, перебували фактично під чуйним компартійним пресом і контролем. Без сумніву, подібна ситуація давала змогу польським історикам швидше позбуватись ідеологічних нашарувань у своїх публікаціях, визначати та досліджувати особливо актуальні суспільнозначущі теми.

Мета й завдання статті. У статті на прикладі певних фактів зроблено спробу показати основні форми й напрями співробітництва між українськими та польськими істориками в 1991–2015 рр.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Багато років триває дискусія між українськими та польськими істориками на тему стосунків між обома народами в роки Другої світової війни й у перші післявоєнні роки. Особливу роль відіграли конференції з циклу «Польща-Україна: складні питання». Перша з них відбулась у 1993 р. під Варшавою та організована за ініціативи Союзу українців у Польщі й Світової спілки солдатів Армії Крайової. Хоч це були громадські організації, але до цього включилися провідні польські й українські історики з університетів і науково-дослідних установ. Активну роль відіграв і Східноєвропейський університет імені Лесі Українки у Луцьку, який виступав у ролі господаря й організатора кількох спільних конференцій. У них завжди брало участь багато місцевих учених.

Усього відбулося 14 зустрічей істориків обох країн. На них обговорювали різноманітні аспекти трагічних відносин поляків та українців у роки Другої світової війни, у тому числі й тих, що стосуються 1943 р. на Волині. Однак багаторічний діалог істориків навколо зазначених питань, незважаючи на загальну сприятливу атмосферу, зайшов у глухий кут: кожна зі сторін залишалася при своїх позиціях. Ішлося вже навіть не стільки про зближення позицій дослідників обох країн, скільки про зростання розбіжностей. Зауважимо, що найбільше суперечностей було навколо кількості жертв кожної зі сторін, а також ролі УПА й АК у польсько-українському конфлікті [2].

Потрібно додати, що не обійшлося при цьому без відповідних політичних впливів та суспільних настроїв обох країн, що, відповідно, відбивалося на поведінці й виступах учасників зустрічей.

Незважаючи на це, спроби українських і польських учених розібратись у спільній трагічній історії, без сумніву, треба оцінити позитивно. У ході підготовки до зустрічей, а також під час дискусій на них удалося вияснити та заповнити багато досі невідомих сторінок історії взаємин поляків та українців у ХХ ст. Більшість матеріалів діалогу істориків опубліковано (надруковано 9 томів) під назвою «Поляки і українці 1918–1948. Трудні питання». Дослідження, що здійснювалися протягом багатьох років, опрацювання документів і дискусії принесли сприяли зростанню зацікавленості молодих дослідників цими проблемами, появі цікавих книжкових публікацій [3, с. 349–350]. Відрадно, що сьогодні між українськими та польськими істориками відбувається повернення до перерваного у 2008 р. діалогу про важкі питання нашої історії. На початку листопада 2015 р. у Києві відбулася зустріч керівництва оновленого після Революції Гідності Українського інституту національної пам'яті, Польського інституту національної пам'яті за участю провідних істориків обох країн, на якій вирішено продовжити спільні дослідження та обговорення питань, що стосуються відносин між обома народами в минулому.

Успішною виявилася багаторічна співпраця українських і польських архівістів, науковців-істориків над спільною видавничою серією «*Польща та Україна у 30–40-х роках ХХ століття. Невідомі документи спеціальних служб*». Розпочалася вона в половині 90-х років минулого століття, коли ухвалено рішення про створення спільної робочої групи, до складу якої увійшли працівники Служби безпеки України й МВС Польщі (згодом – Міністерство внутрішніх справ та адміністрації). Крім пошуку документів, сторони домовилися про спільне видання джерел, а також підготовку наукових праць. Сторони постановили, що публікація виявлених документів здійснюватиметься російською й українською мовами (російськомовні оригінали не перекладаються українською), з одного боку, та польською – з іншого (за дзеркальним принципом), у супроводі докладного науково-довідкового апарату українською й польською мовами. Ішлося в основному про першопублікацію матеріалів, і лише в певних випадках до збірників планувалося вміщувати документи, які вже побачили світ в Україні або Польщі [4, с. 168–175].

Уже наприкінці 1998 р. з'явився перший том про польське підпілля 1939–1941 рр. Опубліковані документи показали способи боротьби польських патріотів проти радянської окупації, пролили світло на долю багатьох її учасників [5, с. 175].

Через два роки вийшов наступний том документів про депортацію поляків й українців у 1944–1946 рр. У ньому вміщено 191 документ з Архіву Міністерства внутрішніх справ та адміністрації й Центрального військового архіву Польщі та Галузевого державного архіву СБУ, Центрального державного архіву громадських об'єднань України, Центрального державного архіву вищих органів влади України [6].

На початку 2000-х років до співпраці в межах виявлення та публікації документів із польської сторони активно включається організований Інститут національної пам'яті – Комісія з розслідування злочинів проти польського народу. Від України головним партнером залишався Галузевий державний архів СБУ. Обидва відомства, урахувавши прагнення до поширення історичних знань із найновішої польської історії, зокрема щодо трагічної долі поляків на теренах колишнього СРСР у 1939–1956 рр., вирішили співпрацювати в справі отримання, вивчення та публікації архівних документів, котрі стосуються репресованих польських громадян. Результатом спільних видавничих зусиль архівістів СБУ й ІНП стала публікація другої частини матеріалів стосовно польського підпілля 1939–1941 рр. із територіальним охопленням від Волині до Покуття [7].

Четвертий том серії розкриває антипольські акції УПА на Волині, у Галичині, Холмщині, Люблінщині в 1942–1945 рр. З огляду на обширність документів, публікація з'явилася у двох частинах, обсягом понад 1500 сторінок [8].

Наступний том склали в основному документи з польських архівів про процес підготовки та проведення операції «Вісла» [9]. Черговий шостий том спільного видання розкриває операцію «Сейм» – ліквідацію польського підпілля наприкінці Другої світової війни й перші післявоєнні роки на території колишніх південно-східних воєводств II Речі Посполитої [10].

У 2008 р. видавнича група опублікувала документальні матеріали польських дипломатичних представництв і розвідувальних органів, а також реакції українців у Польщі й місцевої влади на трагічний Голодомор 1932–1933 рр. в Україні (7-й том).

Остання публікація спільної видавничої серії, яка побачила світ у 2010 р., розповідає про «польську операцію» в роки Великого Терору 1937–1938 рр., що спрямована проти польського населення, котре проживало в СРСР. Найбільше жертв, як виявилось, було в містах і селах Радянської України. Документи відображають, як саме органи НКВС УРСР реалізовували цю акцію, розпочату за оперативним наказом НКВС СРСР № 00485. Том великий за обсягом (майже 2 тис. сторінок), складається з двох частин, містить 203 документи [11, с. 437–440].

Майже в той самий час з ініціативою віднайдення та публікації документів під назвою «Поляки в Україні 1917–1991 роки» виступив Південно-східний науковий інститут у Перемишлі. До реалізації запрошено науковців із Києва та Львова. У перших п'яти томах представлено документи з архівів Києва, Житомира, Вінниці, які стосуються становища польської національної меншини на схід від Збруча в 1917–1939 рр. Видавці переклали польською всі документи з української й російської мов, подали досить фахові вступ та відповідні коментарі [12].

Згаданий Інститут у Перемишлі, який має науково-дослідний профіль, активно співпрацює з українськими істориками. Це засвідчують проведені наукові конференції, видані колективні й індивідуальні монографічні дослідження [13; 14]. Крім цього, публікується щорічний «Бюлетень Українознавчий» та «Бюлетень Південно-східного наукового інституту у Перемишлі», у яких розміщено наукові розвідки українських і польських авторів, рецензії й огляди публікацій по обидва боки кордону. В Інституті також часто проводять зустрічі з українськими вченими, читають відкриті лекції, проводять презентації книжок.

Після багаторічних різнопланових контактів і близької співпраці в Україні в останні роки, здається, нарешті почали звертати увагу на одну з примітних сторін польської історичної науки – фаховий верстат дослідника. Свідчення цього – вихід українською мовою у 2012 році кількох відомих робіт польських авторів, що стосуються справ методології історії й історичної нарації, у тому числі й популярної в цьому плані книги професора Єжи Топольського [15; 16; 17].

В Україні сьогодні серед студентської молоді особливою популярністю користуються польські ВНЗ. Це пов'язано не лише з географічною та мовно-культурною близькістю, але й сприятливими умовами для навчання української молоді в Польщі. Це, насамперед, доступність вартості навчання, порівняно з цінами в Україні, а також, що важливо, різноманітна стипендіальна допомога, безкоштовність навчання не лише для осіб, які мають польське походження. Звичайно, не можна не враховувати такого негативного явища, як панування тотальної корупції в системі вищої школи України і її відсутність у польських умовах.

Навчання в Польщі для молодих українців стало можливістю вирватися в омріяний європейський простір і реалізувати свої можливості. Із кожним роком кількість українських студентів у польських ВНЗ стрімко зростає. Так, у 2009/2010 навчальному році в Польщі навчалося 17 тис. іноземних студентів, серед яких 21,5 % – українці, білоруси та литовці. У 2013/2013 навчальному році кількість українських громадян у польських ВНЗ зросла до 15 тис. (42 % від усіх іноземців). Сьогодні, згідно з польськими даними, з України тут навчається близько 21 тис. студентів (це майже два українські університети). Понад 4 тис. не лише звільнено від оплати за навчання, але й одержують різні види фінансової підтримки з боку держави, громадських організацій (наприклад «Спільнота польська»), таких приватних фондів, як «Semper Polonia». Чимало з них користуються спеціальними стипендіальними фондами, створеними Європейським Союзом у межах Східного партнерства.

Звичайно, у Польщі, як це й прийнято та добре організовано в Європі та Північній Америці, студенти мають широкі можливості паралельно з навчанням підпрацьовувати й заробляти на своє утримання. У результаті Революції Гідності та агресії Росії на Донбасі Міністерство науки та вищої освіти РП виділило пакет стипендіальних програм для 500 українських студентів і 50 аспірантів у 2014/2015 навчальному році, розрахованих на річне навчання й перебування у Польщі. Програмою охоплено насамперед осіб із зони бойових дій, для яких продовження навчання тут стало проблематичним [18]. Серед напрямів навчання історія не є особливо популярним, як наприклад економія, психологія, управління й адміністрація, іноземні мови тощо, але практично в кожному польському університеті можна зустріти українців серед студентів історичних факультетів.

Особливо багато українських істориків проходять навчання в Студіумі Східної Європи при Варшавському університеті (директор Ян Маліцкі). Програма являє собою 1–2-річне навчання (фактично це магістерська програма). Крім польських професорів, заняття ведуть немало провідних візит-професорів із західних університетів. Ця програма починалась у далекому 1992 р. зі Східної літньої школи, що й далі проводиться щороку в липні місяці. В останні роки організовується також аналогічна Зимово східна школа. Її учасники – переважно молоді історики, рідше – представники інших суспільних наук із країн Центрально-Східної й Східної Європи, Закавказзя та Середньої Азії. Так традиційно вже склалося, що найбільше слухачів приїжджає з України (із Києва, Львова, Івано-Франківська, Чернівців, Луцька та інших міст). Участь у Школі дає можливість ознайомитися з Польщею та досягненнями польських учених, зав'язати контакти для особистих й інституціональних зв'язків.

Історичні факультети практично всіх українських університетів мають налагоджені програми та плани співпраці з колегами з Польщі. Форми міжвузівської співпраці постійно урізноманітнюються.

Популярними стали обміни студентськими групами для практик, наукових об'їздів, участь у міжнародних освітніх і наукових програмах. Міцно ввійшло в практику проведення міжнародних наукових конференцій, видання спільних публікацій. Історики обох країн їздять один до одного для проведення стажувань, здійснення науково-пошукової роботи в архівах і бібліотеках. Усе більше в практику співробітництва входять відрядження за кордон науково-педагогічних кадрів для викладацької й наукової роботи на основі прямих договорів університету із зарубіжними вищими навчальними закладами та отриманих грантів.

Цікавою подією стало проведення серед студентів й аспірантів українських ВНЗ конкурсу на кращі роботи, з історії та сучасності польсько-українських відносин. Потрібно зазначити, що найбільш значимі з них опубліковані в збірнику «Польські студії», які видано Центром польських і європейських студій у Національному університеті «Києво-Могилянська академія». Автори цих статей – переможці першого конкурсу імені Є. Гедройця, проголошеного Посольством Республіки Польща в Україні у 2006 р. Видання доповнено презентацією досліджень, що з'явилися в Україні та Польщі протягом 2005–2007 рр. з літератури, культури, історії та сучасності обох народів [19].

Потрібно відзначити, що у свій час постав амбітний проект створення спільного українсько-польського європейського університету. Починався він у 2000 р. як Європейський колегіум польських і українських університетів у польському місті Любліні. У ньому навчалися переважно студенти та аспіранти ВНЗ Львова, Києва, Харкова, Одеси, Познані й Любліна. Для українців 10-річне існування Колегіуму було прекрасним шансом спілкування з польською та європейською наукою. Згідно з підписаною угодою між урядами України й Польщі, на базі Колегіуму повинен постати спільний Східно-європейський університет, який мав би постійне фінансування по 2 млн євро з бюджету обох країн плюс 44 млн євро планувалося призначити від ЄС у межах Східного партнерства. Дійшло навіть до створення Статуту цього спільного університету, згідно з яким він одержував федеральний статус із двома підрозділами – на території України та на території Польщі (у Любліні й Львові). Улітку 2010 р. заплановано підписати відповідну міжурядову угоду за підписами прем'єр-міністрів України та Польщі, про що вже навіть встигли оголосити на сайтах міністерств освіти обох країн [20].

Хоча передбачалося паритетне фінансування проекту, але фінансування, організаційне й академічне забезпечення здійснювала лише польська сторона, попри те, що 80 % студентів (а це – 744 особи) становили громадяни України. Незважаючи на це, було сподівання, що справу з відкриттям спільного університету зреалізують. Однак новий український уряд, створений Партією регіонів, у липні 2010 р. категорично відмовився від цієї ідеї.

Звичайно, подібне ставлення української сторони подиктоване, як можна було тоді здогадатися, політичними мотивами. Адже це сталося після перемоги на президентських виборах Віктора Януковича та приходу до влади урядових чиновників, які дистансувалися від інтеграції з Європою, у тому числі й в освітній галузі. Із перспективи часу можна констатувати, що фіаско ідеї спільного українсько-польського європейського університету означало програш усіх учасників. Але в найгіршому становищі опинилась українська молодь, для якої закривався доступ до якісної європейської освіти, а також Українська держава. Для останньої конче потрібні висококваліфіковані спеціалісти, реформатори, нова еліта, які повинні змінити країну й вивести її на вищий ступінь розвитку.

Підготовка та написання спільних підручників як форма й напрям у співпраці істориків – уже традиція. Сторони щодо цього мають часто завищені сподівання, але рідко вдається власне в межах комісії досягти конкретних результатів та узгоджень. Навіть часті їхні зустрічі за участю впливових й авторитетних в історичній науці людей невеликою мірою перекладається на конкретні справи. Кінець кінцем, усі залишаються при своїх поглядах й інтересах. У співпраці українських і польських істориків це також не ставало винятком. Правда, у Польщі щодо цього вирішено вдатися до інших кроків – перекладів академічних підручників авторства визначних українських істориків, зокрема Наталії Яковенко та Ярослава Грицака [21; 22].

Водночас це в жодному випадку не виключало ініціатив написання узагальнюючих синтетичних підручників з історії сусідніх країн і народів як у Польщі, так і в Україні. У цьому контексті треба назвати перший вихід україномовної «Історії Польщі» авторства професорів Львівського університету Миколи Крикуна й Леоніда Зашкільняка [23].

Серед польських авторів історії України потрібно назвати Анджея Хойновського з Варшавського університету та Яна Яцека Брусського з Ягеллонського університету [24]. Успіхом користувалася також книга (хоча її автор і не є професійним істориком, пов'язаним з університетською наукою) Тадеуша Ольшанського про історію України у XX ст. [25].

Унікальною треба назвати ініціативу польських істориків, яка постала на початку 2000 рр., із написання й видання «Історії Польщі» польськими авторами українською мовою [26]. Додамо, що це не був спільний українсько-польський проект. Це своєрідна така активна історична політика в дії (свідомо не хочу тут вживати слова «пропаганда»). Цей експортний варіант українською мовою, до речі, не був першим. Кілька років тому польські історики вже опублікували невеликий підручковий варіант «Історії Польщі» російською мовою. Сучасний україномовний підручник «Польща – нарис історії» є колективною роботою варшавських відомих і молодих істориків, що видана Інститутом національної пам'яті – Комісією переслідування злочинів проти польського народу. Потрібно зазначити, що видання адресоване виключно українському читачеві та представляє польську перспективу бачення власного історичного минулого із сильними українськими акцентами (уключно із суперечливими). Рукопис неодноразово обговорювали і консультувалися з українськими експертами. Видання польських істориків вже є доступним в Україні, збирає перші відгуки читачів. До речі, професор Станіслав Кульчицький з Інституту Історії України НАНУ на сторінках «Українського історичного журналу» поряд із позитивними, як і дискусійними оцінками щодо польського видання, також зазначив про гідну відповідь тепер полякам зі сторони українських полоністів.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Розглянуті в статті досягнення щодо співпраці між українськими й польськими істориками дають змогу констатувати, що цей процес розвивається досить активно. Удалося досягти певних результатів у вигляді публікацій спільних книг, проведення наукових конференцій і зустрічей. Усе це сприяє запозиченню досвіду один одного в організації чи проведенні наукових досліджень, у справі підготовки майбутніх спеціалістів. Спільна публікація документів значно розширює дослідницьку базу для істориків не лише України й Польщі, але дає також можливість використовувати її для всіх зацікавлених у світі.

Співробітництво істориків України та Польщі також сприяє подоланню упереджень у суспільній свідомості громадян обох країн щодо нашого минулого, що уможливило розвиток добросусідства й взаєморозуміння та зближення між нашими народами.

Джерела та література

1. Stroński H. Stosunki polsko-ukraińskie na łamach «Zeszytów Historycznych» paryskiej Kultury / H. Stroński // [w:] Per saecula. Dyplomacja – gospodarka-historiografia. Studia ofiarowane profesorowi Edwardowi A. Mierzwie w 45-rocznicę pracy naukowej / pod red. A. Korytki i B. Krzysztopy-Czupryńskiej. – Olsztyn ; Piotrków Trybunalski, 2009. – S. 321–333.
2. Камінський Л. Не шукаймо легшого шляху / Л. Камінський // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/columns/2015/05/25/148342>
3. Стрільчук Л. Україна – Польща: від добросусідських відносин до стратегічного партнерства (кінець ХХ – початок ХХІ століття) / Л. Стрільчук. – Луцьк : Волин. старожитності, 2013. – 605 с.
4. Маєвський М. Польсько-українська робоча група: приклад результативної співпраці / М. Маєвський // Український історичний журнал. – 2015. – № 1. – С. 168–175.
5. Польща та Україна у тридцятих–сорокових роках ХХ століття: невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. 1 : Польське підпілля 1939–1941. – Ч.1 : Львів–Коломия–Стрий–Золочів / упор. З. Гайовнічек, П. Кулаковський, М. Кунацька, Ю. Шаповал, Є. Тухольський та ін. – Варшава ; Київ, 1998. – 1040 с.
6. Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття: невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. 2 : Переселення поляків та українців: 1944–1946 / упор. Є. Тухольський, П. Кулаковський та ін. – Варшава ; Київ, 2000. – 1008 с.
7. Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття: невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. 3 : Польське підпілля 1939–1941. – Ч.2 : Від Покуття до Волині / упор. З. Гайовнічек, Б. Гронек, М. Маєвський, В. Пристайко, О. Пшенніков, В. Худз'як, П. Кулаковський, С. Кокін. – Київ ; Варшава, 2004. – Кн.1. – 656 с.; Кн.2. – 792 с.
8. Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття: невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. 4 : Поляки та українці між двома тоталітарними системами: 1942–1945 / упор. Б. Гронек, М. Маєвський, В. Пристайко, О. Пшенніков, В. Худз'як, Є. Тухольський, П. Кулаковський, С. Кокін. – Варшава ; Київ, 2005. – Кн.1. – 876 с.; Кн. 2.– 642 с.
9. Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття: невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. 5 : Акція «Вісла»: 1947 / упор. Б. Гронек, М. Маєвський, В. Пристайко, О. Пшенніков, В. Худз'як, Є. Тухольський, П. Кулаковський, С. Кокін, Ю. Шаповал. – Варшава ; Київ, 2006. – 832 с.
10. Польща та Україна у тридцятих – сорокових роках ХХ століття: невідомі документи з архівів спеціальних служб. – Т. 6 : Операція «Сейм» 1944–1946 / упор. З. Гайовнічек, С. Кокін, П. Кулаковський, М. Маєвський, Є. Тухольський, В. Худз'як, Ю. Шаповал. – Варшава ; Київ, 2007.– 1353 с.
11. Шаповал Ю. Презентація 8-го тому спільної польсько-української видавничої серії / Ю. Шаповал // З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. – 2010. – № 2 (35). – С. 437–440.

12. Polacy na Ukrainie. Zbiór dokumentów. Cz.I : lata 1917–1939. – Т. I–V / pod red. S. Stępnia, Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu. – Przemyśl, 1998–2005. – 505 s.
13. Polska-Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa. – Т.1–5 / pod red. S. Stępnia, Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu. – Przemyśl, 1990–1999. – 345 s.
14. Народ безсмертний. Юзеф Лободовський про українців і поляків / ред. Б. Трухан. – Перемишль ; Львів : [б. в.], 1999. – 314 с.
15. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле / Е. Доманська. – К. : [б. в.], 2012. – 412 с.
16. Вжосек В. Історія–Культура–Метафора. Постановня неklasичної історіографії. Про історичне мислення : монографія / В. Вжосек. — К. : [б. в.], 2012. – 212 с.
17. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної на рації / Є. Топольський. – К: [б. в.], 2012. – 345 с.
18. 550 польських стипендій для українців. Для істориків теж [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/short/2014/09/15/1446/>
19. НУКМА – Польські студії. I-й конкурс ім. Єжи Гедройця. – К. : [б. в.], 2008. – 367 с.
20. Наше слово. – 2010. - № 28. -11 липня.
21. Hrycak J. Historia Ukrainy 1772–1999. Narodziny nowoczesnego narodu, przełożyła / J. Hrycak, K. Kotyńska. – Lublin, 2000. – 567 s.
22. Jakowenko N. Historia Ukrainy do 1795 roku / N. Jakowenko. – Warszawa, 2011. – 672 s.
23. Зашкільняк Л. Історія Польщі: від найдавніших часів до наших днів / Л. Зашкільняк, М. Крикун. – Львів, 2002. – 752 с.
24. Chojnowski A. Ukraina. Historia państw świata w XX wieku / A. Chojnowski, J. Bruski. – Warszawa, 2006. – 318 s.
25. Olszański T. A. Historia Ukrainy XX w. / T. A. Olszański. – Warszawa, 1991. – 278 s.
26. Польша – нарис історії / за ред. В. Менджецького, Є. Брацисевича ; пер. з пол. І. Сварника. – Варшава : Ін-т нац. пам'яті, 2015. – 368 с.

Стронский Генрих. С согласия и несогласия Клио. О сотрудничестве польских и украинских историков в 1991–2015 гг. В статье исследуются основные формы и направления сотрудничества между украинскими и польскими историками в период 1991–2015 гг., ведь в современных двусторонних отношениях сотрудничество в области исторической науки занимает достаточно важное место. Выделяются факторы и особенности, которые влияли и продолжают влиять на историческую память соседних народов, анализируется эволюция в подходах украинских и польских ученых в оценке истории.

Украинский и польский народы жили всегда рядом, входили в состав одних и тех же государств, тесно переплетались в различных сферах жизни. В нашем историческом прошлом существует немало событий, фактов, по-разному воспринимающихся и оценивающихся сегодняшними поколениями. Существует общественная потребность в новых политических условиях выработать новые подходы и концепты прошлого, посмотреть или отречься от предыдущих идеологизированных оценок и взглядов.

Ключевые слова: сотрудничество, историческая наука, историки, Украина, Республика Польша.

Stronsky Henry. With the Consent and Agreement of Clio. On Cooperation of Polish and Ukrainian Historians in the Years 1991–2015. The article examines the basic forms and directions of cooperation between Ukrainian and Polish historians in the period of 1991–2015 years, as under current bilateral relations cooperation in the field of historical science occupies a very important place. There are the factors and characteristics that influenced and continue to influence the historical memory of neighboring nations, analyzes the evolution of Ukrainian and approaches to assess polskyhychenyh history.

Ukrainian and Polish peoples lived always there, were part of the same states are closely intertwined in various fields of life. In our historical past, there are many events, facts differently perceived and evaluated today's generations. There is a public need for the new political environment to develop new approaches and concepts of the past, view or recant previous estimates and ideological views.

Key words: cooperation, historical science, historians, Ukraine, Poland.